

Eugenio Montale

Karcolatok

Biernaczky Szilárd fordításai kommentárokkal

Magától Montalétól tudom (hiszen módomban állt vele 1976-ban Firenzében, a 80. születésnapján rendezett ünnepegeken részt venni, majd külön egy interjú reményében találkozni vele), hogy az *elzevir* a speciálisan sajátos olasz sajtóhagyomány egy nagy értékű és irodalmi kapcsolódású műfaja, amely részben művészetkritikát, részben publicisztikus írást, részben elbeszélő jellegű karcolatot jelent. És a hagyományos szerkesztésű lapokban mindig a *Terza pagina*n, vagyis a harmadik oldalon kapott, illetve kap helyet. A Nobel-díjas olasz költő hat éven át, 1948 és 1954 között a nagy tekintélyű észak-olasz napilap, a *Corriere della Sera* (illetve melléklete, a *Corriere d'informazione*) számára írt elzevireket, amelyeket utóbb kötetbe gyűjtve számos alkalommal kiadtak (*Farfalla di Dinard*, 1956, Neri Pozza, majd véglegesen: 1960, Milano, Arnoldo Mondadori Editore, utóbb bővített kiadása: 1973, ugyanott). Szabolcsi Éva, aki hazánkban elsőként figyelt fel Montale eme költőiséggel áthatott prózai gyöngyszemeire, azt írja róluk, hogy:

„A 'karcolatok' nagy részében akárcsak verseiben, az élet apró történései, jelenségei adják Montalének a kiindulási pontot, sokszor ki sem bontja, tovább sem fejleszti, csak éppen leírja azt, amit lát. De *ahogy*an lát, az már teljesen egyéni: futó pillantása is mélyre hatol, meghallja a kísérő felhangokat; s amit emberismerete és érdeklődő fogékonysága ily módon eljuttat hozzá, azt megírja hol derűs komolysággal, hol kesernyés derűvel, hol rezignált, leszűrt, mégis intenzív érzelmi hangszereléssel. Lírájában csak egy valami jelentkezik igen elvétve, holott – a kötet tanúsága szerint – lényének és látásmódjának számottevő vonása, az angolszász értelemben vett humor és groteszk iránti hajlandóság, amely a mai olasz irodalomban és írókban aránylag ritka tendencia.” (*Nagyvilág*, 1967, 12. évf., 5. szám, 643.)

BIERNACZKY SZILÁRD (1944) zeneszerző, italianista, afrikanista, költő, műfordító irodalmár, 1984-től az ELTE Afrikai Kutatási Program szervezője–vezetője, 2010 óta a Mundus Novus Könyvek Kft. irodalmi vezetője, a Magyar Afrika Tudástár megalapítója.

Szabolcsi Éva találó sorait, amely még a kötet írásainak sokműfajúságát is felveti, és amelyek szerintünk inkább az adott tematikák ábrázolt tényvilágának jellegéből fakadóan nyújtanak sokféleséget, a Montaléi elzevirek sajátos pszichológiai hajlandóságainak felmutatásával kell kiegészítenünk. Az ábrázolt (néha önéletrajzi, néha egyértelműen *külső* eseményeket reflektáló) jelenetek egyik fő tulajdonsága, hogy azok írók által ritkán megfigyelt, életre hívott életmozzanatok dzsungelébe hatolnak be, és a mindennapiság burkait szétfeszítve a *különlegesség* erejével tűznek tollhegyre rejtett emberi tulajdonságokat. Másrészt ezek az írások – szinte a legjobban megformálódott népmesék módjára – mindig csattanókkal zárulnak, még hozzá a meglepetés egészen különleges erejét magukba foglaló csattanókkal, amelyek legtöbbször az emberi karakterről, különféle (és sokszor némileg elrajzolt) emberi figurák különféle helyzetekre való reflektálásáról is hordoznak tanulságokat.

Amint Montale életművének, így prózai írásának és az általunk is feldolgozott kötetnek igen jelentős a kritikai holdudvara. Így most találomra veszünk kézbe egy nem túl régi elemzést, amelyből egy igen tanulságos megállapítást sikerült kihámozniuk:

„Azon a jegyzetapparátuson kívül, amely megvilágítja Montale sok jeladását és „egzotikumát”, a *Farfalla di Dinard* prózáinak újraolvasása azt jelenti, hogy minden eddiginél varázslatosabbnak találjuk mindazt, amit elbeszélő művésze három mátrixának nevezhetünk: az emlékezés önkéntelen voltát, illetve az emlékezés egyetlen részletből való kioldását – az iróniát, amely telve van idézetekkel és ízléses raffináltságokkal, mégpedig a líra világának periférikus anekdotizmusa módjára – és a folyamatos párbeszédet, döbbenet és bohóckodás közepette, a túlvilággal (hovatovább valószínűleg Montale az, akit ‘az Istenhiány kultusza’ legfőbb gyakorló olasz költőjének tekinthetünk).” (Andrea di Consoli: Montale, il poeta che lasciò il segno anche nella prosa. *Il Riformista*, 2011. szeptember 9., 11.)

Talán e kritikai megjegyzések után még arra hívhatjuk fel a kedves olvasó figyelmét, hogy Montale eme sajátos hangvétellű rövid prózái mintha költői világa egyik sarkából szakadtak volna ki. Hangvételükben, szemléletükben, a felvillanó humoros vagy groteszk jelenetezésekben erőteljesen emlékeztetnek versesköteteinek világára. Könnyen észrevehető az, hogy a prózák *alkalmi* (lásd második verses kötetének címét: *Le occasioni / Alkalmak*, 1949) is olyan közvetlen és mégis távoli élményekből fakadnak fel, mint lírájában, amelyet nevezhetünk akár krónikaszerűségnek is. A mindennapi életből kiragadott kis mozzanatok ugyanakkor a stílus oly erős összetartó erejével (egy szinte félénknek nevezhető intenzitással, ironikus jelleget kölcsönző fénytörésekkel, illetve a szövegeket gazdagon elárasztó pszichologizmusokkal) szinte egy homogén regénnyé állnak össze. Ebben is mintha a költő lírájára emlékeztetnének, hiszen költeményei mindig ciklusokká formálva, lépésről lépésre szinte egybe forrnak. (Lásd pl. az elhunyt felesége emlékét idéző *Xeniák* két ciklusát, amely szinte egy életregény, még ha csak apró mozaikokat is ismerhetünk meg a költő egykori házasság életéből.)

Kommentárok az egyes karcolatokhoz

Csak később lesz jó – A gyermekkori emlékek valamennyiünk életét elkísérik, Montale mindezt egy társas ebéd vagy vacsora kapcsán egy kiskamaszkori madárvadászattal fűzi egybe, miközben a háttérben ott rejlik a nagy ellentmondás: az emlékek szerepe vagy szükségtelensége, a személyes életünket elkísérő múlt és a Manzanilla adta modern bódulattal való ellentéte, amely a totális felejtés veszélyét rejti magába...

Basszuskulcsban – Montale éveken át (1915 és 1923 között) tanult énekelni személyes szenvedélyét kiélve és életre szóló zenei érdeklődését megalapozva Ernesto Sivoni egykori baritonistától, bár sose lépett nyilvánosság elé. Lényegében ennek állít emléket ebben az írásában, miközben felvillantja a híres olasz énekes művészet technikai világát, számos utalással különféle művelődési és zenetörténeti momentumokra.

A fergeteges asszony – A 'szegény' és a 'gazdag' mindenkori ellentmondásának egészen sajátos megjelenítése, amelyben nem valamiféle szociális ellenségeskedés képe rajzolódik ki a világirodalom számos sarkából ismert írói technika jegyében, hanem a 'szegény' számára szinte kínzóan terhessé válik Montale meséjében a gazdag vendéglátása, amelyet ráadásul sajátosan keresztiez a 'gazdag' feleségének fergeteges, helyenként erőszakos karaktere, aki ugyanakkor – ugyan Montale-ra jellemzően némi elrejtettséggel is – a jólét fitogtatásának feminin művésznője.

Nehéz este – A történet arról tanúskodik, hogyan válhat egy szerencsétlen becézési mód az életre hívott kedves szerelmespár végzetes szakításának okává. A *buckány* szó (az olasz eredetiben: *pantegana*) alkalmazásához hosszadalmas búvárkodásra volt szükség a karcolat magyarázásának előkészítése során.

Szorongás – Montale ezúttal saját közvetlen tapasztalatát húzza ki az asztalfiókból: egészen egyedülálló telitalálat ez a karcolat, amelyben a villanásnyi történetiség kibontása során a kifigurázás célja nemcsak az újságírói felületesség, de a manipulációra való halandóság tollhegyre tűzése is.

A karvaly szárnyalása – A közeli faágon megpihenő nagy madár fajának megtalálási kísérletei (egy felhőkarcoló és más házak különféle ablakaiból kitekintők részéről) szellemes karakterológiákat eredményeznek, de a lényeg egyikük, a *szerelmes asszony* reagálásában: a valahonnan a mélyből feltörő szabadságvágy felvillantásában rejlik, amely persze – s ez Montale újabb finoman elrejtett üzenete – minden városi ember lelkében ott rejtezik.

A hó-szobor – Az alapvetően mindig kissé (vagy nagyon?) pesszimista hermetista költő prózaverse ez, amelyben megnevezetlen világfájdalmak rejteznek, miközben a mindenkor oly rövid életre kárhoztatott hóember elmúlása az élet rövidségét, az életből távozás mindenkori fájalmát is sugallja.

A dinárdi lepke – Montale számtalanszor feszegeti a létezés lényegét, titkait verseiben, írásaiban egyaránt. A kedves, rövid időre a dália csokorra rászálló, majd tovatűnő lepke ezerféle dolog, de leginkább az élet pillanatnyiságait,

a minket körülvevő események sodródását, felvillanását és elhullását, a néha-néha élénk tárul szépségekre rácsodálkozás folyamatos elhervadását fejezi ki a finom mívű kis jelenet megrajzolása közben.

Csak később lesz jó

(Il bello viene dopo)

Alighogy leültek, a nő röviden és határozottan választott, jóváhagyó bólintást váltva ki a fiatal pincérből, aki odahozta az étlapot.

- Dupla erőleves, egy natur vesepecsenye, egy alma roston és egy manzanilla.

- Manzanilla? Mi az? - kérdezte a férfi, aki vele volt. A manzanilla fa megöli azt, aki elalszik alatta. Halálos az árnyéka.

- Mint hűsítő könnyűvé teszi az embert: egyesek azt állítják, hogy olyan mint a szentjánoskenyér főzete. Nagyon kellemes enyhe émelygést okoz. De egy nem elég: legalább három vagy négy kell belőle naponta.

Felemelte a kezét, és rámutatott egy falragaszra: tojás sárga hajú nők és férfiak, szétszórtan egy nagy fa árnyékában, bombának tűnő szörpös üvegekkel felszerelve jókedvűen mosolyognak valamennyien.

A férfi nagyon bizonytalanul tovább böngészte az étlapot. Egy idősebb és jobban borotvált pincér lépett oda segítőkészen, kezében a borárlappal.

Siller, Bordolinói, Chianti? Friuli Tokaji? Clastidiói? Valtellini Angyalnedű? Vagy Ördögvér?

- Menjen egy Angyalnedűért. Pillanatnyilag nem kérek mást. Gondolkoznom kell egy kicsit. Szolgálja ki addig a hölgyet.

A pincérek eltávolodtak, és a férfi a fogások listája fölé hajolt.

- Kékpisztráng - mondta félhangon. - Tengeri nyelv molnárné módra. Tengeri Angolna livornóiásan. Oh, oh! már nem kísért, de mindig eszembe juttatja azt az iszapos vízmosást, amely a házam mellett húzódott. Ki tudja, megvan-e még. Kígyóként tekeregve lopakodott elő valahol ott a sziklák és nádasok tájékán, amelyek partjait szegélyezték egy-egy szakaszon. Akár ott, akár nem; ha bővebben esett, néhány vízzel teli árok támadt, amelyek körül rövidesen nyüzsgtek a mosónők. Ezekben az árkokban található a világ legjobb angolnája. Ritka fajtájú, pici, halványsárga angolnák, amelyeket alig lehet észrevenni a szappantól zsíros felszín alatt, az összezavart vízben. Ahhoz, hogy kifogjunk egyet, be kellett keríteni, körül kellett árkolni e sáros pocsoltyák egyikét. Paladarabokkal dolgoztunk, jó mélyen levertük a sárba, és marokkal kimertük a vizet. Aztán, még mielőtt a víz visszaszivárgott volna, mezítlábasan beleálltunk a gödörbe, és átkutattuk a fenekét: a kavicsot és az elrohadt fűvet. Ha volt a kezünk ügyében villa, amikor az angolna felbukkant, a dolog szinte biztosnak látszott. Egy szűrés, és az átdöfött véres angolna magasba emelkedett, majd kirepült az

árok szélére, ahol tekergett még egy ideig. Villa nélkül azonban komoly feladatot jelentett, mivel az angolna kicsúszott az ujjaink közül, megbújít a szappanbuborékok alatt, aztán végleg eltűnt. Félórai fáradságba került, míg fogtunk egy ilyen húsz centis síkos, mocskos, félig felhasított, ehetetlen angolnát.

- Te mégis megetted? - kérdezte a nő, mustárt kenve a sütőrostélytól csíkos, félig nyers vesepecsenyére.

- Három vagy négy falásra bekaptuk, miután papír és szalma tüzén enyhén megpirítottuk. Sár és füst íze volt, de nagyon ízlett. Azonban nem ez jelentette ebédünk első fogását. Ilyenkor általában már végeztünk valamilyen komolyabb falattal: egy kerti poszátával például. Két vagy három órán keresztül egy görbe nyárfa alatt bujtunk meg, amely jól el volt rejtve a dús növényekkel teli üvegház és a díszsövény közt húzódo tisztástól. Barátaim gumis parittyával (népiesen csúzi) voltak felszerelve, én azonban egy Flobert-rel rendelkezem, amit sikerült megtöltenem három-négy apró söréttel.

„Észrevettük, hogy a mézszínű madárka felröppent a fügefára, finom vékony csőrével sebesen csapkodott, csipegetve a gyümölcsből, amellyel táplálkozott. Időnkint áttelepült a fügefáról a nyárfára. (A fügefa alatt nem lehetett megbújni.) Mindössze kétszer vagy háromszor esett meg egy évszakban, hogy a kerti poszáta (számunkra minden madárka egyforma volt) gyors szárnycsapkodással átrepült a tisztás felett, és elhelyezkedett a nyárfán. Ha túl magasra szállt, vagy ha nagyon elfedték az ágak, nem volt mit tenni. De nem egyszer alacsonyabban telepedett meg, alig két lépésnyire tőlünk, ilyenkor jól láthattuk; és akkor aztán lóttunk, mindannyian együtt, a puskával és a parittyákkal.

„Sután lepottyant, és elterült a földön. Még élt. Vércseppecske szivárgott ki a csőréből, fényes fekete szeme meg-megrebbent, majd fátyolos lett és becsukódott. A kerti poszáta megdőglött. Gyorsan megkopasztottuk, még meleg volt. A levegő tele lett libegő tollakkal. Egyetlen kis levegőrezdület elég volt ahhoz, hogy szétrepítse. Csupaszon, sárgán hevert zsírral bélelt püspökfalatjával, már csak a fején rezgett egy kis pehely. Egy perc sem telt el, és a veteményeskertben égett már a fenyőtobozokból rakott tűz. Egy száraz ágra függesztettük. Ropogva recsegett megvajazva önmagát, mialatt az angolna viszont szenesedni kezdett a parázsban. Megkezdődhetett a mi finom ebédünk. Ezek voltak a nagy alkalmak, évenként kétszer ehattunk így...”

- S mi volt innivaló? - kérdezte undor nélkül a nő, szájához emelve a nagy pohár Manzanillát.

- Egy dézsa kútvíz, amelybe tíz-tizenkét diónyi nagyságú félig nyers citromot csavartunk, és amiből vénuszhaj között vakolatporban húztunk nagyokat.

A férfi hosszan hallgatott gondolataiba merülve, aztán szájához emelte az Angyalnedűvel teli poharat, és szürcsölve ivott egy kortyot.

- Nem, nem - mondta végül. - Nem ugyanaz.

- Rá kellene szoknod a Manzanillára - mondta a lány szemöldök-ceruzáját keresgélve a teknőcfelelő toalett-készletben. - Nem fogsz belehalni, hajíts el minden emléket. Olyannak kellene lenned, mint az az asszony, aki átugrotta

az árkot, és nem fél többé semmitől. De te benn akarsz maradni az árokban, hogy múltad angolnai után kutass.

A pincér ismét odajött bátortalan arccal.

- Egy Chateaubriant? - kérdezte. - Tengeri rák-velouté párban? Tizenkét vagy huszonnégy csiga burgundiasan? Rajnai lazac szeletkék? Vagy esetleg szalonkapecsenyével óhajtja kezdeni?

- Szeretnék - mondta a férfi gyászos hangon - egy spárgatövis tüzén sült kerti poszáta lábacsját és egy darab tengeri angolnát szappanban. Tudom, hogy ez nem lehetséges. Sajnos. Kérem a számlát.

Kivett egy hosszúkás kék bankjegyet a pénztárcájából, rátette a tálcára, majd odaszólt a lánynak: - Akarod, hogy menjünk? A következő alkalommal, ígérem, hogy én is Manzanillával kezdem.

- De ne hagy abba - mondta a nő. - Egyetlen egyszer nem elég. Csak később lesz jó.

Basszuskulcsban

(In chiave di „fa”)

- Csak úgy léphet erre a d-re, ha összezárja, lefojtja a hangját - magyarázta az öreg mester, miközben felbontva játszotta az akkordokat a billentyűzeten. - Később kinyitja az esz-t is, ha szükséges, és pillanatnyilag... Mondjon egy u-t. Így: 0-o-o-uuu... Nagyon jó.

Túlvilági nyögésnek, nem embertől származó sípolásnak tűnt, amit kiadott magából. Az öreg mester azonban elégedett volt. Ez a kicsi, összeaszott, tiszteltre méltó és ugyanakkor nevetséges emberke maga váltogatta a hangnemeket a billentyűkön, miközben galambtojás formájúra torzított száját csak nagy nehezen tudta nyitva tartani bajusza ősz fonatai és mozaikszerű hófehér szakálla rázkódó rétegei közt. Úgy trillázott mint egy százéves pacsirta, és szeme csillogott vastag szemüvege mögött.

Az ablakok (a ház legtetején voltunk) egy ernyővel és piaci standokkal teleszórt, négyzet alakú tágas térre néztek. A távolban, örökké bokros bronzvörös lován, egy argentin generális szúrt hőiesen a levegőbe kardjával. A tér bal oldaláról nyíló út, amely a tengerhez vezetett, néma volt, két oldalán szülésznők és alig ismert fogtechnikusok címtáblái virítottak. Az öreg mester eléggé kieső helyen lakott, de bele kellett nyugodnom. Ő volt az egyetlen, aki valaha érintkezett Maurellet és Neverrinivel, és aki tapsra bírta a szentpétervári Imperiált meg a barcelonai Liceumot. Ő az egyetlen, aki megmenthet engem a Konzervatórium tanárainak hozzá nem értésétől. Az órák nagyon korán kezdődtek, reggel fél kilenckor, és általában harminc percig tartottak. Kilenc után valamivel már a helyi könyvtárban voltam, amely szinte teljesen üres volt ilyenkor.

Nem volt valami nagy választék a könyvekben, és így a könyvtáros sem tétélezte fel, hogy ilyen korán háborgathatja valaki. De az egyik mindig nyitva álló szekrényben több hónapra elegendő legelészni valót találtam. (Ott olvastam akkoriban Lemaître és Scherrer, Amiel felfedezőjének nem is tudom hány kötetét.) Közben az órák rendben folytak. Fokról fokra belenyugodtam, hogy istenhozzádot mondok annak, ami a hangom volt, mondjuk pszichológiai értelemben. Nem vagyok többé Boris, nem Gurnemans, sem II. Fülöp, el kell felejteni a sorokon kívül a hangjegyeket is, Sarastro vagy az eunuch Osmin síri énekét. Az öreg mester ebben a dologban nagyon szigorú volt, de az új fekvésben sem adott sok reményt arra vonatkozóan, hogy esetleg Jago tollas mezét vagy Scarpia monokliját és dohányszelencéjét viselhetem. Megvetette a „modernet”, ami szerinte tönkretenne engem, az én műfajomat a hagyományos belkantóban határozta meg: V. Károlyban; Valentinóban, Germent-ben, az apában, Belcore őrmesterben, Malateste doktorban: íme ez az, ami nekem kell.

„Alzazár kertjei – Ő, a gyönyörű mór katonák közül – óh mennyi...”. C, c, c, c – zengett mint a gong, aztán cikornyák, díszítések halmaza, fel, fel egészen az f-hanghoz írt nagy „koronáig”, amelyet még a generális szobrán túl is hallani lehetett, és végül a feloldás az ellenállhatatlan hatású központi c-n. Így lép színre XII. Alfonz, Castilia királya, és így nyert csatát negyven évvel ezelőtt az öreg mester, amikor Don Pedro del Brasile véresre tapsolta a tenyerét. Milyen szomorú azonban! Nem méltányoltam eléggé öregkori hangomat, és nem tudtam, hogyan ítéljem meg az újat. Olyan hangszer birtokában voltam, amellyel nem törődtem többet. Amint befejeződött a félórám, újabb növendékek érkeztek, akiket már korábbról ismertem. Lloyd Sabaudó egyik szemüveges számvevője, egy rendőrkapitány (Calestrone úr) és egy asszony, akinek keskeny dereka és rövid combjai voltak, a fején viszont valóságos pagodát viselt áltincsekből. Különben egy gyáros felesége volt, aki nem értette meg őt (ezt azonnal elmondta nekem). Ilyenkor utánam a *Lombárdok* tercettjét próbálták. Egy napon, éppen amikor a vér- és tintahallal rakott standok egyike mellett ültem, szakadt rá a bosszús járókelőkre a „vonítás” („Milyen kéj ragad el...”), melyet kénytelen-kelletlen jó sokáig kellett hallgatni. Madame Poiret többször meghívott a házába. Csipkézett tornyú kis villában lakott, amelyet egy felvonóhíd felől lehetett megközelíteni, a Caravaggio nevet viselte annak ellenére, hogy férjének francia neve volt. Magázott húsz évvel korábban, mint ahogy ez a csapás kötelező érvénnyel rám szakadt. A *Parasztbecsület*ben mutatkozott be Pontremoliban, aztán eltűnt az élet forgatagában. Minden hiányzott belőle a hangon kívül. Tőle tudtam meg, hogy a velem mindig szűkszavú öreg mester szerint én is hozzátartozom ahhoz a három gyöngyszemhez, akiket a tanításban a sors juttatott neki. Vagyis az egyik, természetesen a madame után. Az volt a benyomásom, hogy be van kötve a szeme. Vagy megegyeztek abban, hogy átejtenek engem? Végül nagyon körülményesen megkérdeztem az öreg mestert, de nagyon kétségbe ejtett, amit mondott. Bele kellett nyugodnom: sem Poiret asszony (más kell ahhoz), sem a városi villamosok mérnöke, az üvöltő Amonastro, aki miatt még az elképedt

halárusok is felkapták a fejüket, sem az elmekórház igazgatójának a lánya, a homályos Mignon, a terjedelmes és macskaszzerű Eboli hercegnő, sem „Sabaudo” tremolózó, édeskés Nemorinója, sem (óh ez aztán) a boldogtalan Calastrone úr nem méltók még arra a figyelemre sem, hogy felhúzzassam velük a csizmáimat. A hang, mondta az öreg mester, nem számít semmit. *Axillo* (paprika) kell ahhoz (tájszólásban beszélt), vagy ha akarja, só és bors a coda folyamán. Ha a keresztt vagy a halál jelenetben, a kenderhajú ifjú hős, Valentino „Szent Medál” című áriájában, minden simán ment, azonnal új Kaschmann-nak nevezett. Amikor kijöttem az óráról, úgy szégyelltem magam, mint egy megvert kutya. Valóban rám értette, silány kis könyvtári egérre az *axillót*? Vajon az én kis tudásomra lehetne bízni akár az operairodalom kevésbé fűszerezett részeit is?

Paprikával vagy anélkül, az ördög nem aludt. Egy nap, éppen amikor egy közbevetett kis nyaralásból tértem vissza, mondták, hogy az öreg mester hirtelen meghalt. Láttam őt kiterítve magányos agglegény ágyán feketébe öltözötten, ezüstös üstöke körülfogta arcát. Egészen kicsivé zsugorodott. Szobájában tartotta az okleveleket, a cár érmeit, a művirág koszorúkat és a bekeretezett újságkivágásokat. Legkedvesebb növendékei mind ott álltak sorban az ágyánál, és „fojtott” nyüszítéseket hallattak (mi, mi, mi), mint az egerek, nehogy megemelkedjék a hangjuk. A gyászszertartás után vidékre utaztam, és nem sokkal később elnyelt a pármai Pilotzo-laktanya. A varázslat, ha nem is az éneklés, befejeződött számomra. Azt hiszem, az öreg mester magával vitte a túlvilágra azt a hangzásideált is, azt az énekes alteregót, amelyet szinte tudtomon kívül és költségeim ellenében oly leleményesen felfedezett és táplált bennem, talán azért, hogy megtalálja saját, elmúlt ifjúságát. Amikor, néhány évvel később újra próbálkoztam a billentyűzet mellett, felfedeztem, hogy mégis meglelte helyét a Nagy Inkvizitor mélyről jövő é-je és a hájas Osmin kontra d-je. De most már mit kezdhettek velük?

A fergeteges asszony

(La tempestosa)

A hír, hogy Giampaolo feleségül vette Dirce F. asszonyt, aki már kétszer megözvegyült, és jóval idősebb volt nála, nem váltott ki rosszízű megjegyzéseket a városban. Az élet nehéz volt Giampaolo számára, és annak tudatában, hogy egyszer s mindenkorra megoldódott (még ha néhány elkerülhetetlen lemondás árán is), megkönnyebbülés volt számtalan barátjának, akik közül senki sem kockáztatta meg, hogy vulgáris módon megjegyezze, „szögre akasztotta a kalapját”. Az esküvőt pazar ünnepek és bankettek követték; majd aztán a két házaspár fél élete egy kissé árnyékba került. Még mindig beszéltek róluk, de kissé megfoghatatlan kifejezésekkel. Azt mondták, hogy Giampaolo „dolgozott”

- kinek és hogyan, nem lehetett megállapítani -, és hogy az ő Dirceje földi paradicsomot teremtett a számára. De világossá vált, hogy a házasságok visszahúzódva élnek. Akik erről beszéltek, bevallották, hogy nem túl friss találkozássokra, meghívásokra hivatkozhatnak csak, és méltatták az asszony által felszolgált ételek finomságát, illetve vendégszeretetének nyitottságát, rögtön megfogalmazódott az óhaj, nem rövid távon persze, újabb próbát tenni, vagy legalábbis a válaszdadás napját *sine die* meghatározatlan időre elhalasztani. Nem voltak nyílt kritikák vagy őszinte mentegetések, amelyek elhagyták volna az óvatos szájakat; mindemellett gyakran előfordult, hogy akik azt mondták, Dirce asszony... Giampaolo... egy remek pár... ki lehetett olvasni az arcukról bizonyos aggodalmat, és szinte annak a szándékát, hogy nem *kiborítani a zsákot*. Federigo nem vette észre ezeket a mentegetéseket és fenntartásokat mindaddig a reggelig, amikor szórakozottan végig nem sétált a Forno utcán, és elért a 15. számmal jelölt épület elé, és eszébe jutott, hogy ott él régi barátja, Giampaolo, aki egy szerencsés házasságot követően eltűnt maroknyi meghitt barátja köréből. Federigo szegény volt, és félnék, és nem volt képes az új helyzetbe került Giampaolo után futni és összegyűjteni a pazar bankett morzsáit. Az övé egy barát szíve volt, nem egy tömjénező, kéregető lélek. A tartózkodás és a büszkeség egyfajta keveréke tartotta vissza szerencsésebb barátjától; amíg csak a jég magától meg nem tört, és Federigo spontán módon, anélkül hogy tudta volna, mit csinál, megnyomta Giampaolo házában a csöngőjét abban a reményben, hogy eltölthet vele egy bizalmas félórát, amely máskor oly kedvessé tette ezt a várost...

Egy őrzőkutya vicsorgása fogadta, és bevezették egy szobába - amelyet megtanult azonnal *living room*nak, vagyis nappalinak nevezni - tele festményekkel, szobrokkal, kárpitokkal, ónvázakkal és ezüst sasokkal, Federigot kiáltozó düh fogta el akkor, amikor egy rosszul borotvált ismerős kérte és hozta a legmegfelelőbb helyre általánosságait.

Federigo Bezzica? Micsoda váratlan megtiszteltetés. Évekkel ezelőtt, két vagy három éve, Giampaolo szerelmi viszonya kezdetén, amikor a jó lélek, a második jó lélek, létezett még (egy kézujj emelkedett fel, rámutatva egy kopasz férfira a nagy olaj portréképen), ő, Dirce asszony, mindent tudott róla, az élete és a jellege iránti intenzív csodálat vibrált. Federigo Bezzica! Ha korábban ismerte volna őt... Ki tudja... Giampaolo barátai közül a legkedvesebb, a legméltóságtelejesebb, a legzárkózottabb. Bizonytal megérdemelt egy szemrehányást, amiért legutoljára jelent meg. Félnétség? A nyugodt élet szeretete? Megértette (oh, mennyire) a boldog magány élvezetét, és a rokonszenvnek eme alapján is remélte, hogy jó és szilárd barátságot köthet vele. És Giampaolo? Igen, Giampaolo dolgozott, de hamarosan megjelent. Közben ki lehetett használni a várakozást, és váltani néhány szót, hogy jobban megismerjék egymást. Kérne egy Portóit, egy száraz Martinit, egy Negronit? Fabrizio, hol bujkál ez a lusta Fabrizio. Gyorsan, egy Portóit az úrnak.

Federigo nem nézett még rá: a szalon félig árnyékos volt, és a nő túl közel ült hozzá, hogy el merje fordítani a nyakát. De egy nagy tükör - egy *trumeau*,

mondta ő – egy furcsa, összegömbölyödött ragadozó madár képét vetítette felé, vibráló orr (csőr) cimpákkal, kék és mahagóni szín közötti hajjal, és kétrétegű, teljesen külső fénytől tüzes szemekkel. Felvillantotta a szemét, amint *briquet-t*, azaz öngyújtót nyújtott a vendég cigarettájához, majd lehunyta, hogy azt teknősbékahéjú kozmetikai táskájába visszategye.

Kis idővel később Giampaolo, ingujjban, csatlakozott hozzájuk, és kezét csókolt a hitvesének. Nem mert túl sok szót mondani. Viszont ekkor sápadtan és bizalmatlanul az első jó lélek (*az asszony*) fiai, Antenore és Gontrano léptek elő (az új ismét felemelkedett és egy bajszos katonatiszt arcképére mutatott), majd Rosemarie, a másik (*a férfi*) lánya is megérkezett. Dirce asszony úgy döntött, hogy Federigo továbbra is vezekelni fog velük. Átmentek az ebédlőbe, ahol a vendégek fölé hajló bronz szobor alatt egy finom hímzést terítettek a nagy üvegasztalra, és a szolgáló Fabrizio megvárta, míg az úr felvette a zakóját, majd csészében húslevest, sajt *soufflét*, felfújtat, grillezett garnélarákot zukkinivel, végül egy kosár szárított gyümölcsöt szolgáltat fel. Kávézni visszatértek a nappaliba; a szűrő sokáig volt működésben, és a hozzá tartozó likőr kiválasztása is hasonlóképpen akkurátusan történt.

Amikor Antenore, Gontrano és Rosemarie engedélyt kértek a távozásra, Federigo megpróbált elbúcsúzni, de meggondolatlanul kifejezte abbéli vágyát, hogy pihenjen (Dirce asszony által is helyeselt és elfogadott ebéd utáni szokás), így őt erővel egy kanapéra tuszkolták a szalonban, és minden formalitás nélkül arra kérték, hogy szunyókáljon. Két órán át feküdt a sötétében, igen izgatottan. Zaj azonban nem hallatszott, talán mindenki aludt.

Mit tegyen? A két óra örökkévalóságnak tűnt. Az óra bátorságot adott neki, amikor négyet ütött. Federigo felkelt, felhúzott egy redőnyt, rendet rakott a kanapén, amelyen szunyókált, és lábujjhegyen kiment, megpróbálta elérni az előszobát. De az éber Fabrizio nem mulasztotta el, hogy vészjelzést adjon, és ennek hatására újabb ajánlatok özönlöttek hozzá a szalon ajtajából.

Közeledett a teázás órája. Miért menne el ilyen hamar? Sürgős ügyek? Ugyan már, ne vicceljünk. Nem érzi túl jól magát? Helyreállító kúra volna javasolható. Például néhány Bescapč lecitin injekció intramuszkulárisan. Ugyanaz, mint amit az asszony Giampaolónak adott. Neki ezt javasolták? Annál jobb. Nem, nem kellett késni. Jelenleg nincs gyógyszerár. Mindent megtett volna ő, nagyszerű, engedéllyel rendelkező ápolónó volt. Az ég szerelmére, nem kell bókolni, barátok között. Csak egy pillanat, egy kicsi pillanat.

Felszerelve visszatért, Federigónak el kellett nyújtóznia egy halom párnan, és fel kellett mutatnia magából egy néhány négyzetcentiméteres részt a vendég megszúrásához. Zavartan azt hitte, kötelező még állnia néhány percig, de közben Fabrizio visszajött a teás kocsit vonszolva. Hogy a szertartáson részt vegyen, Giampaolo ismét megjelent. Bejelentette, hogy elromlott az idő. Esett az eső. És Federigónak nem volt esernyője.

Dirce asszony azonnal két döntést hozott. Federigo maradhat vacsorára. Semmi zavarás, nagy öröm mindenkinek. Visszautasítja? Egy másik világ dolgai.

Ez hadüzenet volna? (Fenyegető fény ragyogott a szemében. Federigo pedig tiltakozó mozdulatot tett.)

De nem, mi a fene, nem utasíthatja el, maradhat. Szakadt az eső, Antenore és Gontrano visszatért a kutyával, vermutot szolgáltak fel, majd egy újabb egy-órás kellemes beszélgetés után Fabrizio megjelent fehér pamutkesztyűben, és bejelentette, hogy a vacsora felszolgálva. Federigót karon fogták, és a helyére vezették, ahol paradicsom leves várta, betéttel, majd nyúlzelével és néhány hallal szirupban. Fabrizio felügyelt mindenre, parmezán reszelőjével megszórt a tálakat. A beszélgetés a szerelemről folyt, és amikor az idő későre fordult, a fiúk visszavonultak. Tíz órakor néhány villám rázta meg a házat.

Nem volt lehetőség távozni ebben a ronda időben. Fabrizio hazavihette volna autóval, de sajnos még nem volt ideje arra, hogy a differenciálmű egy hibáját kijavítsa. Semmi aggodalom, ott volt a vendégszoba, ízléssel, szeretettel berendezve. Az asszony rendezte be. Kérnél egy kamillateát, egy mentateát vagy egy bromid kockát? Másnap újra látták egymást a tejeskávé órájában. De előbb, nyolc óra körül, Fabrizio azt az utasítást kapta, hogy vigyen egy csésze fekete-kávét a szobájába. Szüksége volna még valamire? A fürdőszoba jobbra van, a villanykapcsoló balra. És köszönöm a kellemes látogatást, az elsőt egy hosszú sorozatban. Köszönöm, köszönöm még egyszer, *good bye*, báj báj.

Már nem esett az eső, a szobája ablakán kihajolva Federigo úgy kalkulálta, hogy az ugrás túl veszélyes volna ahhoz, hogy kijusson onnan. Aztán ott van a kertkapu, amelyen át kellene mászni, no meg Tombolo kutya kockázata, harapása és egyéb kellemetlenségek. És mi van akkor, ha tolvajnak tekintik?

Tántorogva becsukta az ablakot, és meglátta a második elhasznált (vagy talán az első) pizsamáját, amelyet az ágyra terítettek. Két újjal megfogta, majd hagyta, hogy visszaessen, amikor kopogást hallott az ajtón. Giampaolo volt, aki egy pár öreg papucsot hozott neki.

– A holnapi viszontlátásra – mondta neki. Csak később találkozhatunk, mert most dolgoznom kell. És te mikor nőülsz?

Nehéz este

(Sera difficile)

Az első nap meghittségében, ki tudja miért, a férfi buckánynak, az ő kedves kis buckányának nevezte a nőt, aki nem gyanakodott túlzottan.

– Buckány? Mi az? Vadállat, varangy vagy virág? – Igen – felelt –, vadállat, de valójában nem is vadállat, hanem egy kis kedves, szőrmés háziállat, olyan csincsilla-, görény- vagy menyétfajta.

Azonban este, alighogy a gondola elhagyta a Rialto-hidat, és egy homályos csatornába hatoltak be, csobbanás rázta meg a csónakot. A nő felemelte karjába

hajtott fejét, és szinte részegen az örömtől megkérdezte? – Mi az? – A gondolás pedig válaszolt: – Az egy buckány – és a dráma néhány pillanat alatt bekövetkezett.

– Egy egér – mondta a nő, tágra nyílt szemmel követve az örvénylést a csatorna búzáló vizében. – Közönséges vízi patkány. – És te merészeltél...

– Én? – dadogta a férfi vihart szimatolva. – Egy egér? Mit mondtál? Nézd meg jól (az örvénylés lassan eltávolodott), valóban nem egér, olyasmi, mint egy hidra vagy mint egy hód, amelynek a szőre csodaszép...

Az örvénylés eltűnt, de egy újabb, erősebb csobbanás terjedt szét, és amikor a gondola közelebb ért az egyik kis ikonhoz, vagyis ahhoz a Madonna-szoborcskához, amely égő gyertyákkal volt körülvéve, a nő szemügyre vehette a buckányt, amely átszelte a vizet; ezt a síkos, félig elmerült, duzzadt testet, hosszúkas, dugóhúzószerűen csavarodó trágár farkát, pofáját, amely kiemelkedett a víz színén úszó hulladékok és citromhéjak közül, mocskos szemét, hosszú, vizes bajszát és csülkét, amely örvényt kavarva dolgozott a folyócska piszkában.

– A buckány! Borzalom! – kiáltotta a nő. – Kövessük közelebről, szeretném jobban látni.

A férfi könyörgő mozdulattal intett a gondolásnak, hogy menjen tovább egyenesen. De az fordított egyet a lapáttal, és a gondola két lépés távolságban követte a koszos kis bestiát. Egy pillanatig sötét volt, aztán egy megvilágított szeglet fényt vetett a kis úszó szörny mögött húzódó örvényre. A nő rövidlátó szemét kimeresztve bámulta.

– Ilyen a szemem? – kiáltotta sírva. – Ilyen bajszom van? És ilyen pisiszínű a szőröm?

– De nem, asszonyom, hiszen az olyan színtelen? – mondta a gondolás. És a férfi, a másik, azon igyekezett, hogy közelebb lépjen a nőhöz, és mondja neki: – Nem érted? Ez csak tréfa. A velencei patkányok egészen mások, ronda mocskos egerek, de én úgy értettem, azt hittem...

Aztán megakadt, s nyugodtabbnak látszott. A patkány kiugrott a vízből, és eltűnt az egyik kanális mélyére húzódva. A gondola egy ideig sötétben haladt, majd alig néhány méterre a Sóhajok hídja bukkant fel előttük. A nő csendesen sírt.

– Pedig – mondta a férfi reszketve – valójában itt, ebben a kanálisban... Azonban, ha látnád, más helyen, ahol a víz...

De a nő kurtán, hidegen félbeszakította.

– Amint megérkezünk a szállóhoz, rendelj motorcsónakot – mondta

– Még az éjszaka elutazom. Majd megírom, milyen címre kell küldened a csomagomat.

A szorongás

(L'angoscia)

Nagyon fogékony vagyok az északi városok hangulatára, és Zürich látványa, gótikus katedrálisának hősípkás csipkézete, útjainak jégpáncélja, amelyen fényes neonreklámoktól megvilágított nagy kocsik suhantak némán, százszínű, üres és egyúttal mégis (délután ötig) élettől nyüzsgő képe valósággal elbűvölt az ablak üvegén keresztül. Négy óra lehetett, még egy órányi élet maradt a város számára. Leheletem kissé elhomályosította a belső üveget. A szoba túl volt fűtve, de kint a hőmérő 22 fokot mutatott zérus alatt. Csengett a telefon. A szálloda portása volt.

- Itt van Brentano Löwy asszony - mondta -, aki azt mondja, hogy találkozója van önnel. Felengedhetem?

- Jöjjön csak.

A turbánt viselő intellektuelek egyikének kellett lennie, akik tegnap este gratuláltak az előadásom után. Négyszemközti beszélgetést, riportot kért egy nagy példányszámban megjelenő képes magazin számára. Nagy emberek papucsban - ez volt az ő specialitása. Nagy emberek hiányában azonban közép-termetű és pusztán érdekes személyekkel is beírta. Néhány indiszkrét értesülés, csengő hangnem, egy fénykép és kész a cikk. Jó szimattal, jó érzéssel megáldott és éppen ezért kitűnően fizetett hivatásos riporternő - ennyit mondtak róla nekem. Kopogott az ajtón, és belépett. Piros tollal díszített kék turbánt viselt, szorosan testhez álló kosztümöt és finom szőrmebundát, amelyet azonnal levetett. Valószínűleg festett, sötét színű haja volt, életkora meghatározhatatlan, bent a ...venőben.

- Egy teát? - javasoltam.

Bólintott. Telefonáltam, hogy hozzanak fel a szobába két teát.

- Nincs sok kérdésem a számára, Montana úr - mondta. - Íme egy kis problémacsokor. Helyesli-e az európai államok egyesülését? Szövetségi unió az egyes hatalmak részleges önállóságával vagy pedig egyszerű védelmi *covenant*, olyan szövetség, amely egyesíti a katonai hatalmat? Hasznosnak találja-e az UNESCO külvárosért indított akcióját? Helyesli vagy ellenzi a néger McGee felakasztását, aki állítólag megerőszakolt egy amerikai nőt? Kit tart méltónak arra, hogy elnyerje a Béke Nagydíjat? Véleménye szerint megfelelő mértékben védik a nők jogait Olaszországban? Az ateista vagy a keresztény egzisztencializmust kedveli jobban? Ön szerint a figuratív módszernek lehet még értelme a vizuális művészetek területén? Úgy véli, hogy feltétlenül szükség van egy európai alapnyelvre? Elegendő lenne-e véleménye szerint, hogy ha az olasz nyelv harminc százalékkal járulna hozzá egy ilyen nyelvhez?

Megáll, szürcsölt egy korty teát, aztán folytatta:

- Egyszerű dolgok, amint látja. Hozzáfűznék még néhány személyes kérdést. Szereti az állatokat? Melyiket szereti? Biztos abban, hogy megfelelő védelemben

részesülnek? A macskákat szereti jobban, mint a kutyákat, vagy fordítva? Részt vesz-e aktívan az állatok élveboncolása elleni harcban?

Elhallgatott és fürkészően nézett rám lornyonján keresztül. Pillanatnyi csend következett, amit az ingaóra kondulása szakított meg.

- Mindig azt hittem, hogy a macskákat jobban szeretem, mint a kutyákat - mondtam végül, bocsánatot kérve, hogy az egyszerűbb dolgokkal kezdem. - Később némely asszonyok az őket körülvevő macskafalkákra irányuló hisztérikus szenvedélye érdeklődésemet a kutyák felé fordította. De pálfordulásom eléggé új keletű, annak köszönhető, hogy a kutyák (a macskákkal szemben) megmaradnak az emlékezetben, tovább akarnak élni bennünk. Elméletileg el-
lene vagyok a tovább élésnek, és hiszem, hogy mindent összegezve a legméltóbb az, ha az ember vagy az állat elfogadja, hogy eltűnik az Örök Semmiben. De gyakorlatilag - szellemi örökségünk szerint - keresztények vagyunk, és nem tudok megszabadulni a gondolattól, hogy valami képes tovább tartani vagy egyenesen kell, hogy tovább tartson belőlünk. Galiffa kutya, akinek megőriztem a fényképét, kedves kolléganő, negyven évvel ezelőtt pusztult el. Ezen a fotón, amely róla az egyetlen létező kép, egy barátom mellett látható, aki azóta szintén halott. Én vagyok tehát az egyetlen személy, aki őrzi e vörös bundájú, vidám keverékkutya emlékét. Szeretett engem, és amikor már túl késő volt, én is megszerettem.

- Passepoil - folytattam - volt a második kutyám, egy nagyon kétséges tisztaságú skót terrier. Nem nagyon kedveltük egymást, és átengedtem egyik barátomnak. Nincs róla fényképem, de talán a kutyák elíziumi mezején visszaemlékszik arra, hogy megmentettem őt egy autóbaleset során. A harmadik farkaskutya volt. Buck névre hallgatott. Nagyon jól viselkedett, és kedvelte a teknősbékámat, akivel megosztotta az ételeket. Amikor szopornyicában kezdett szenvedni, sikerült elküldenem egy bizonyos parasztcsaládnak, Val di Pesába, Firenze mellé. De az éjszaka folyamán megszökött, és hazatért, 30 kilométert hagyva maga mögött. A szopornyica végül annyira elhatalmasodott rajta, hogy mérgező tartalmú injekcióval kellett végezni vele. Nem láttam, hogyan pusztult el. Eutanázia vagy majdnem az, amint látja, Brentano asszony, szinte a témánál vagyunk. A negyedik kutyám Pippo volt, egy fajtisza snaucer. Olga Löser olajfák között álló villájában született, amelyben nyolc Cézanne-kép lógott. A ház öreg gazdaasszonya meghalt, én túléltem. Pippo most Marche egyik városában él. Nagyon dühös rám, és nem bocsátja meg soha, hogy odaajándékoztam. De az élet egy bizonyos ponton megakadályozott engem abban, hogy továbbra is tartsak kutyákat.

- Oh, az élet - mondta B. L. asszony felsóhajtva -, az élet Olaszországban! Csodálatos emlékeim vannak Itáliából, sokat voltam ott. Imádni való föld, de a férfiak... ha tudná, mennyit kellett harcolni... Mindig készek a cselvetésre! Ön olyan, mint a többiek? Vagy különbözik tőlük?

Legördült egy könnyecsepp az arcán, nagy nehezen tört utat a púderen, két tüzes szem fürkészett.

Félhangon mondott néhány szót.

- Igen, B. L. asszony, különbözöm, nagyon különbözöm (észrevettem rajta a változást, talán a csalódás jele volt)... de legbelül nem, nem különbözöm túlságosan (mégis félve egy erőszakos gesztustól)... de végül is azt hiszem, igen, különbözöm mindenkitől. - Izzadtam, minden szavam szörnyű baklövésnek tűnt.

Csörgött a telefon. - Megérkezett Bretano asszony kocsija - mondta a portás.

- Köszönöm az érdekes megnyilatkozásokat, Fontane úr - mondta az asszony, előszedve az ajakceruzáját. Meg fogom jegyezni... az ön különbözőségét.

Kilépett, bólintva a fejével. Később elküldte a kivágott riportot. Nem szólt az sem kutyáról, sem a férfiak cselvetéséről, hanem Herr Puntaléről és a Szorongás modern problémájáról.

A karvaly szárnyalása

(Il volo di sparviero)

Zuhogott az eső. Túl a belső udvaron, a tetők gyötrelmes cikkcakkján kívül egy nagyon magas, csupasz fa emelkedett. Az eső eltakarta, majd felfedte a szél-rohamok táncában. Olyan volt, mint egy keményen megmetszett rézkarc vagy egy színehagyott pasztell. Hirtelen fekete pont ereszkedett alá az égből, és elhelyezkedett a legfelső ágon, egy görbe és vékony ágacsán, amely rögtön lehajlott a súly alatt. Nagy, kövér madár volt, nem valami kis madárka, ezt meg lehetett állapítani az ág hajlásából és abból a sötét foltból, amit a szárnyas nyomott a sűrű égre. Bármilyen más madár, amelyik átvág az esőn - legyen az veréb vagy fecske - sokkal kisebb pontnak tűnik. Nem, az ott fenn nem egy kis veréb és még csak nem is egy galamb volt. Zuhanórepülésben érkezett, viharos szárnyalással, fénypontokat villantva elő rojtos szárnyai alól. Hátrafordult a farkát csipkedve, ami nagyon hosszúnak tűnt, az ágacska hintaként hullámozott. Ahogy figyelmesen néztem, mind nagyobb lett, míg az ágak kuszasága szinte nem látszott többé. A fa gigantikus méretű volt, legalább százévesnek kellett lennie. Hány száz ablakból lehetett meglátni? Talán egyedül én vettem észre az égi látogatót, de talán nem... Valóban, ha a belső hallásomra figyeltem, úgy tűnt, sok-sok hangot tudok felfogni, amelyeket akkor hallottam először, és valószínűleg nem fogok hallani soha többé.

- Egy vadgalamb, egy eltévedt szarka, egy réce - mondták szinte kórusban egy téglaszínű felhőkarcoló tizennegyedik emeletének lakói.

- Vörös vércse lenne? De nem látom a csőrét. Add ide a látcsövet, Adalgisa - mondta a természettudós, aki a Borgospesso utca egyik tetőterébe fészkelte be magát.

- Edgar Poe hollója - mondta az öreg festő a Bigli utca 17-ből, aki harminc évvel ezelőtt illusztrációt készített e költeményhez.

– „Te nem halhatsz meg, halhatatlan madár!” – mondta a Pietro Verri utca egyik padlása felől egy kopasz férfi, akit kétszer elváltak már attól, hogy egyetemi magántanárságot szerezzen angol irodalomból. – Ki írta ezeket a sorokat? Keats vagy Shelley? Pasqualina, kérlek, add ide azt a sárga könyvet a kandalló fölül! Pacsirta vagy fülemüle? De hiszen az ott olyan kövér, mint egy tyúk. „Te nem halhatsz meg...” Ménkü csapjon bele! Ha arra gondolok, hogy e költemény miatt gyötörtek meg...

– Talán egy páva. De akkor hogy került oda fel? – mondta egy háznagy a Sant’ Andrea utcában. – Gyere és nézd meg te is, Anetta. Gyere csak, ne kényeskedj, maradj itt egy kicsit velem, hiszen a gazdáék elmentek hazulról. Ettél már valaha pávát?

Zavaros zaj hallatszott, egy csettintés (talán egy csók?) és egy kis pörlekedés.

– Az egy karvaly – mondta egy asszonyi hang, amely a fölöttem levő tető felől érkezett. – Egy fiatal karvaly, boldog... és szabad. Oda mehet, ahová neki tetszik. A vihar nem zavarja: nem ismer kellemetlenségeket, kötelességeket, előítéleteket. Szárnyal és éli életét. Rövidesen Codognóban lesz, majd Parmában, aztán meg Szicíliában. Leereszkedik egy fára, és nem kéri tőle a személyazonossági igazolványt. Azt eszik, amit talál, füveket, egereket, rovarokat. Chablis legédesebb rózsaleveleiből elixírt iszik. Olyan isten, amely tollakba öltözött, de örökre isten. Egy karvaly az, mondom neked. Szeretnék én is karvaly lenni.

– Megőrültél? – szólalt meg egy férfi hangja, amelynek a nő közeléből kellett jönnie. – A karvalyok a hegyek között élnek, bebalzsamozva érik meg a végüket, sosem boldogok tehát igazán. Fogadni mernék, hogy az ott egy mátyásmadár, egy szegény öreg mátyásmadár, amelyet talán már néhány óra múlva megölnek a vadászok. Ráadásul ez elkerülhetetlen. Mit motyogsz magadban? Jobb egy óra szabadság, mint egy rabszolgaságban eltöltött élet? Ostoba romantika! Nem vetted még észre, hogy ha nem mész hivatalba, vasárnap, úgy érzed, elvesztetted a talajt a lábad alól, szinte meghalsz, semmint élnél? Az ember egy csomó kötelességet talál ki magának, a problémák tengerében úszik, hogy aztán legyőzésükben teljék öröme. Az ember kitermeli saját boldogtalanságát, hogy aztán kedve legyen kis adagokban leküzdeni azt. Mindig boldogtalannak lenni, de nem túlságosan, ez a kicsike meg-megszakadó boldogságok sine qua non-ja. Úgy beszélek, mint egy professzor? Szamárság! Mit csinálnál te, ott fenn, a fa tetején, csuromvizesen... nélkülüm? El akarsz jutni Codognóba, Szicíliába? Szóval igen? Repülj! Próbálj meg repülni, te szegény szerencsétlen!

Egy szélroham megreemtette az ablaküvegeket, és megrázta a fát is. A karvaly egyetlen lendülettel felemelkedett az ágról. Mint egy címer jelképe rajzolódt az égre. Aztán eltűnt a záporban a magasabb tetők között. Folytatta útját. Az ág, amelyen megpihent, sokáig rezgett. Az eső még erősebben zuhogott. Civakodás hangjai értek el hozzám, amiből semmit sem értettem. Aztán sikerült megkülönböztetnem az előbbi férfi hangját, aki most így beszélt:

– Igazad van, bocsánatodat kérem, egy karvaly volt, egy erős, szabad, csodálatos karvaly. Szeretnél karvaly lenni... értem. Én is szeretnék karvaly lenni...

de veled. Ez a különbség, a kis különbség. Mit mondasz? Hogy nem is olyan kicsi különbség? Karvaly volt, bocsáss meg. Nem is tudom, miért vettem a fejembe, hogy ellent mondjak neked. E pillanatban Casalpusterlengónál lesz, talán a Pó fölött. Karvaly volt, mondom, hogy igazad van, térden állva mondom neked, könyörülj rajtam, könyörülj...

Egy újabb szélroham, egy furcsa hang (talán egy csók). Aztán az utolsó hangfoslány:

- Tejjel vagy citrommal? Nem emlékszem rá többé. Oly keveset vagyunk itthon... Szép madár volt pedig. Azt hiszem, már Piacenzánál lehet, a Lovak tere fölött.

A hó-szobor

(La statua di neve)

Hideg volt, Saint Moritzot betemette a hó, a fűtőtest azonban nagyszerűen működött, és én pizsamában sétáltam (a szobámban). Nem szoktam síelni, korcsolyázni vagy kirándulni, nem szoktam szánkózni menni. A hegyek számomra nyáron unalmasak, télen elviselhetetlenek. Azért jövök el ide az év végén, hogy lássam a táncot, amit Kind barátom szervez. Hogy megkapjam ajándékba a papírból készült szamarat, trombitát és csákót. És hogy élvezzem azoknak a családoknak a látványát, akik összeölelkeznek, mialatt nagyot pukkannak a pezsgős üvegek. De főleg azért jövök el ide, hogy lássam a nagy hószobrot, ezt a hóbábut, amelyet S. úr épít szállodája elé, éppen az én szállodámmal szemben. Az ablakból élvezem ennek a hó-bábutnak a látványát. Három méter magas, tollas a kalapja, cigaretta a szájában hamuval, amely mintha éppen lehullana, két sárgarépa füle helyén, két hagyma a szeme helyén, zakója gombjait három retek helyettesíti. Churchill és Grock valamiféle sajátos keveréke. De a hagymaszemek vonzanak leginkább. Az első naptól kezdve, különféle ötletek képzettársításként, a lehető legkönnyesebb érzést keltik bennem. Az otromba mumus sír, ez egészen biztos. Az egyetlen személy, aki az ünnepnapok folyamán képes igazából sírni. Vörös, csípős könnyeket sír, oly nagy csöppekben, mint a biliárdgolyó. De rajtam kívül senki sem látta legördülni e könnycseppeket. Nem az elmúlt évek hóbábuja ez, hiszen évente újjászületik, csak nekem ugyanaz mindig. Nem csak azért sír, mert szeme gödrében hagymafejek vannak. Más dolgok miatt is sír, amit nem tudok megmagyarázni, de azt hiszem, hiába kutatnék. Aztán amikor egy hófuvallat átöltözteti, és még csipásabbakká, hótól porosabbakká válnak a szemei, többé nem hasonlít Churchillre, már csak Grockra hasonlít. Ott áll és azt mondja: - Szórakoztok? Jó szórakozást! Én sírok mindnyájatok helyett, miközben arra várok, hogy elolvadjak, és hagyjam az utca piszkos sarába hullani a hagymafejeket.

Nem találkoztam sohasem Moby Dickkel, a fehér bálnával, de Grockot sokszor láttam, és az ablaknál állva, amelyet beleheltem, kerestem a módját, hogy szóba elegyedjek e csodálatos madárijesztővel. Engedje meg, Mester – mondtam neki –, hogy én is részt vehessek az ön fékezhetetlen, totális és egyetemes sírásában. Különösen azért jöttem el ide, hogy láthassam önt. Méltatlan dolog, de talán én vagyok itt az egyetlen, aki megsejtheti az ön sírásának okait. Elolvadok majd én is az ön sarában. Két hagymafej van az én szemgödreimben is, és egy retek az orrom helyén... Engedje meg Mester, hogy én...

Könnyed kop-kop a bejáraton, és belépett a szobalány, a teámat szolgálta fel. Toscán nő, gyakorlatias, aki kevésbé hajlik a miszticizmusra.

– Láttá? – miután észrevette, hogy az ablaknál nézelődöm. – Az idén is felépítették ezt a borsóőrző madárijesztőt.

– Valóban? – mondtam közömbösen. – Azt a nagy hóbábut. Oh, csak nem?

A dinardi lepke

(Farfalla di Dinard)

Vajon visszatér-e erre a hűvös és szeles térre elutazásom után az a kis sáfrányszínű pille, aki mindennap felkeresett Dinard terén, a kávéházban, és hordta (legalábbis nekem úgy tűnt) értesüléseit? Nem valószínű, hogy a dermesztő breton nyár verte fel a gyümölcsöskertekben azt a sok, vele azonos színű szikrát. Talán nem is lepkékkel, de éppen Dinard lepkéjével találkoztam, és a megoldásra váró kérdés az, csakugyan hozzám jön-e a reggeli látogató, és tudatosan hanyagolja el a többi kávéházat, mert én a Cornouailles-ben vagyok, vagy ez a kis hely egyszerűen hozzátartozik megszokott, mindennapi útirányához? Röviden reggeli séta vagy titkos követség? Hogy megoldjam a kétséget, elutazásom hajnalán elhatároztam, hogy szép borraivalót adok a pincérlánynak, és meghagyom olaszországi címemet. Igen vagy nem, csak ennyit kell írnia, ha a látogató jelentkezik elutazásom után, vagy ha nem látható többé. Vártam tehát, hogy a kis pille elhelyezkedjék a virágvázán, elővettem egy százas bankjegyet meg papírdarabkát és ceruzát, aztán hívtam a lányt. A szokottnál is habozóbb franciasággal, dadogva magyaráztam az esetet, nem mindent, csak úgy harmadában. Dilettáns rovarszakértő vagyok, tehát tudni szeretném, hogy a lepke visszatér-e mindig, amíg dacolni tud a hideggel. Aztán elhallgattam, beleizzadva e dologba, zavarodottan.

– Un papillon? Un papillon jaune? – mondta a bájos Filli kimeresztve a szemét, miként Greuze képein láthatjuk. Ezen a vázán? Én nem látok semmit. Nézz meg jobban. Merci bien, Monsieur.

Eltette a százas bankjegyet, aztán eltávolodott egy csésze szűrt kávé egyenúlyozva tálcáján. Lehajtottam a fejemet, és amikor felemeltem, észrevettem, hogy a lepke nincs többé a dáliás vázán.